

CATALUNYA I LA SOCIETAT DE NACIONS

Josep Puig i Cadafalch i els orígens d'una diplomàcia de la Catalunya autònoma

Manuel Manonelles i Tarragó

Il·lustració: [Jesús Galdón](#)

Josep Puig i Cadafalch: home de govern amb vocació internacional

La figura de Josep Puig i Cadafalch (Mataró 1867 – Barcelona 1952) s'assimila habitualment a la del destacat arquitecte, arqueòleg i historiador de l'art. Més enllà de la Casa Amatller, la Casa de les Punxes, la fàbrica Casaramona i tantes d'altres, Puig i Cadafalch fou també l'impulsor de l'expedició historicoarqueològica del 1907 als Pirineus que, entre d'altres, descobriria els frescos romànics de Taüll, així com de les excavacions a Empúries, o l'autor de *L'Arquitectura Romànica a Catalunya* que li donà un important reconeixement internacional.

Però Puig i Cadafalch fou també una persona compromesa amb la política i un home de govern. Destacat membre de la Lliga Regionalista, arribà a presidir la Mancomunitat de Catalunya des de la mort de Prat de la Riba fins als inicis de la dictadura de Primo de Rivera (1917-23). En els més de sis anys que va exercir aquest càrrec desplegà un robust programa

de govern i, d'entre les múltiples activitats que posà en marxa, en destaquem una que, fins ara, ha estat pràcticament ignorada: el desenvolupament d'una intensa política d'acció exterior, la primera per part de les institucions catalanes d'època contemporània.

Des de ben jove, Puig i Cadafalch mostrà un especial interès per la dimensió internacional, quelcom que marcarà tota la seva trajectòria. A títol d'exemple, en qualitat d'arqueòleg i historiador de l'art, esdevingué membre de nombroses societats i acadèmies europees, però també nord-americanes i fins i tot nord-africanes. Participà en congressos internacionals, dugué a terme conferències acadèmiques a París, Harvard, Oxford o Bonn, i rebé el reconeixement de la comunitat científica internacional amb tres doctorats *honoris causa* —a part del de Barcelona—: el de Friburg (1923), el de la Sorbona (1933) i el de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc (1949).

Aquesta dimensió internacional també serà present en el Puig i Cadafalch polític, molt abans i tot d'arribar a la Mancomunitat, quan el 1905 es desplaçà a París per denunciar la situació a Catalunya que comportà la creació de Solidaritat Catalana a la Ligue des droits de l'homme o, de nou el 1912, quan tornà a la ciutat de les llums per representar Catalunya al congrés de la Union des Nationalités.

El desenllaç de la Gran Guerra: oportunitat o miratge?

Una de les primeres «operacions» d'envergadura que va endegar l'acció exterior de Puig i Cadafalch fou arran de la fi de la Gran Guerra (1914-1918). Facultat pel Consell de la Mancomunitat, va dur a terme una campanya de felicitacions dirigides a les potències vencedores i «als Governos de les nacionalitats d'Europa que han assolit el reconeixement del seu Dret». Així doncs, Puig i Cadafalch envià cartes i telegrams als caps d'estat de les potències aliades excoent, en un acte d'una certa contenció, a les repúbliques centreamericanes tot i que, formalment, s'incloïen entre els aliats vencedors de la Primera Guerra Mundial. En l'àmbit dels «pobles alliberats» s'enviaren missatges a Polònia, a *Bohemia* (sic) i *Yugo-Eslàvia* (sic). S'enviaren telegrams tant a Praga i a *Agram* (el nom alemany per Zagreb, que s'utilitzà mentre aquest formà part de l'Imperi austrohongarès), així com els representants respectius que es trobaven a París en els prolegòmens de les negociacions de pau. En el cas britànic, es rebé la resposta del rei Jordi V per via del seu ambaixador a Madrid. En el cas de França, la resposta vingué pel seu cònsol a Barcelona, Charles Philippi. També consta la recepció d'un sentit telegrama de resposta des de París de Trumbic, el president del Consell Nacional Iugoslau, i un telegrama d'agraïment de part de Jules Pams, ministre de l'Interior de França i destacat polític nord-català que havia rebut la perceptiva nota de felicitació del president de la Mancomunitat.

Des de ben jove, Puig i Cadafalch mostrà un especial interès per la dimensió internacional, quelcom que marcarà tota la seva trajectòria com a arquitecte, arquòleg, historiador de l'art i, el que més ens interessa aquí, també com a polític

Puig i Cadafalch veié en la resposta de l'ambaixador britànic una oportunitat per aprofundir en la relació amb aquesta gran potència. Prova d'això és la segona carta d'aquest ambaixador a Puig i Cadafalch en què, després d'una visita a Barcelona, el diplomàtic anglès es desfà en elogis a Catalunya, recordant «l'heroisme dels Voluntaris Catalans» o mencionant «la ingratitude d'aquells estadistes britànics (...) que fa dos segles van abandonar Catalunya a la venjança dels francesos », en una clara al·lusió al Tractat d'Utrecht. És més que evident, pel to i contingut de la carta, que el president de la Mancomunitat havia aconseguit traslladar alguns dels seus postulats a l'ambaixador durant la seva estada a Barcelona.

Però menys de dos anys després, tot i aquesta aposta per Londres, Puig i Cadafalch es reorientà cap a Dublín en un acte de pragmatisme molt propi de la praxi diplomàtica. La creació de l'Estat Lliure d'Irlanda (1922) tingué un important impacte en l'opinió pública catalana i el president de la Mancomunitat s'hi adreçà de manera solemne tot i que continguda.

La relació estratègica amb França i la connexió nord-catalana: Emmanuel Brousse, Jules Pams i el Mariscal Joffre

L'aposta per les relacions amb França fou, per Puig i Cadafalch, no sols una opció lògica i estratègica, sinó també personal. Puig i Cadafalch fou sempre francòfil, no només des d'una perspectiva política o diplomàtica, també des de la intel·lectual. Això ho feu promovent intenses relacions de caire polític i institucional, però també en l'àmbit de la diplomàcia cultural, acadèmica i científica. Un element clau per entendre la política respecte a França és la connexió nord-catalana; és a dir, la relació de complicitat entre Puig i Cadafalch i els sectors més catalanistes de la societat nord-catalana amb influència a París. Els noms més destacats foren sens dubte els d'Emmanuel Brousse, Jules Pams i el Mariscal Joffre, si bé es farien extensius a altres personalitats.

Emmanuel Brousse, periodista i polític de Perpinyà (diputat a l'Assemblea Nacional del 1906 al 1924 i secretari d'estat de Finances del 1920 al 1921), fou l'aliat més actiu dels interessos catalanistes a França. El seu activisme incessant i la seva vehemència el convertiren en una de les principals preocupacions de l'ambaixador d'Espanya a París i se li arribà a prohibir, en algun moment, l'entrada a l'Estat espanyol. Jules Pams, també de Perpinyà, fou ministre d'Agricultura (1911-13) i de l'Interior (1917-20), diputat a l'Assemblea Nacional, senador i delegat de França a la Societat de Nacions. Mantingué també un contacte estret amb Puig i Cadafalch, que si bé no fou tan intens com amb Brousse, destacava per la influència de Pams a París. Josep Joffre i Plas, mariscal de França, era un rossellonès catalanoparlant, fill d'un emigrant reusenc que s'instal·là amb èxit a Rivesaltes. Apadrinà els Voluntaris Catalans que lluitaven a la Legió Estrangera francesa durant la Primera Guerra Mundial i esdevingué tot un símbol i referent per als sectors catalanistes, també dels més radicals.

L'octubre del 1919 Joffre rebé una sèrie d'actes d'homenatge a Perpinyà. Puig i Cadafalch hi fou invitat i hi assistí acompanyat d'una àmplia delegació catalana que incloïa Àngel Guimerà, Santiago Rusiñol, Enric Morera i el Dr. Solé i Plà. Puig i Cadafalch hi fou rebut amb tots els honors, i aprofità l'ocasió per invitar el Mariscal a visitar Catalunya per presidir

els Jocs Florals a Barcelona el maig de l'any següent. La visita de Joffre a Barcelona l'any següent desbordà totes les previsions. Les resistències i interferències foren enormes i es dugué a terme, entre d'altres, perquè finalment Joffre visità primer Madrid per condecorar Alfons XIII abans de dirigir-se a terres catalanes. L'arribada a Barcelona fou apoteòsica, com ho fou la visita a l'Ajuntament o la sessió dels Jocs Florals, on el discurs de Guimerà encengué els ànims de tots els presents. En un context de frustració pel fracàs de la campanya autonomista, l'excitació popular resultà en grans concentracions populars pels llocs on passava Joffre i en els quals suposadament es cridaren proclames *separatistes* que comportaren dures càrregues per part de la Guàrdia Civil. En aquestes hi resultà ferit, entre d'altres, Antoni Gaudí. L'acte al Palau de la Generalitat fou el més polèmic i acabà amb una nova càrrega policial a la sortida dels assistents a la plaça de Sant Jaume.

De Lovaina a Reims, passant per Belloy-en-Santerre

Entre les moltes activitats de promoció de la causa catalana a França destaquen aquelles vinculades a la memòria dels Voluntaris Catalans que lluitaren al costat dels aliats en la Gran Guerra. S'optà per la proposta d'assumir, des de la Mancomunitat i amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona i altres corporacions, la reconstrucció d'una «vileta» que hagués estat destruïda durant el conflicte. Es va suggerir el poble de Belloy-en-Santerre, però això no fou possible «probablement a conseqüència d'alguna indicació diplomàtica», en paraules del diputat Albert de Quintana. Finalment s'optà per fer una aportació al fons per a la reconstrucció de la catedral de Reims, molt danyada durant el conflicte.

L'aposta per les relacions amb França fou no sols una opció lògica i estratègica, sinó també personal: Puig i Cadafalch fou sempre francòfil, no només política o diplomàticament, també intel·lectualment

Un altre exemple molt significatiu d'aquest tipus de diplomàcia i dels objectius que perseguia és la participació d'una delegació de la Mancomunitat en la cerimònia d'inici de reconstrucció de la Biblioteca Universitària de Lovaina (Flandes, Bèlgica). A pesar que la Mancomunitat no hi aportà cap fons específic (l'Ajuntament de Barcelona hi va fer un donatiu d'un lot de mil llibres), sí que hi envià una delegació formada per Jordi Rubió i Rafel Campalans. La carta de Campalans a Puig i Cadafalch on informa del viatge és molt reveladora pels contactes que es feren amb acadèmics i afins al moviment nacionalista flamenc.

La relació amb el cos consular: un reconeixement implícit?

Un dels àmbits més voluminosos de la documentació sobre l'acció exterior de Josep Puig i Cadafalch és el relatiu a la relació amb el Cos Consular acreditat a Barcelona. La densitat i el perllongament d'aquesta relació implica, ni que sigui implícitament, un reconeixement de la representativitat i autoritat que el Cos Consular atorgava a la Mancomunitat i al seu

president com a figura institucional de Catalunya, malgrat la migradesa de competències i recursos amb els que institució comptava.

Puig i Cadafalch considerà l'àmplia representació consular a Barcelona com un mecanisme idoni per difondre la realitat i la voluntat d'autogovern de Catalunya. Així, feu traduir la proposta d'Estatut per l'Autonomia de 1919 a diversos idiomes i el distribuí a tot el Cos Consular, rebent proves d'interès genuí fins a curioses mostres d'adhesió, com la que l'hi feu obertament per carta oficial el cònsol general de Suïssa, Frederic Gschwind.

En paral·lel, amb la voluntat de mantenir i reforçar aquest missatge, el president de la Mancomunitat es preocupà de fer difusió, de manera reiterada, de l'obra modernitzadora duta a terme per la Mancomunitat. I és que mostrar els èxits, i per tant l'eficiència, de la nova administració a pesar del seu poc pressupost, s'entenia que era un argument més per reivindicar un major grau d'autonomia política.

La Societat de Nacions i la Conferència de Barcelona: una oportunitat casual però única

Del 10 de març al 20 d'abril del 1921 es reunia a Barcelona la Conferència Internacional de Comunicacions i Trànsit, organitzada per la Societat de Nacions. Es tractava de la primera conferència intergovernamental organitzada per la recentment creada organització internacional, resultant dels tractats que havien posat fi a la Primera Guerra Mundial. La casualitat va fer que se celebrés a Barcelona, i un periodista català que treballava a la Societat de Nacions en aquells moments, Eugeni Xammar, fou el facilitador per tal que aquesta cimera internacional tingués lloc entre el Palau de la Generalitat, cedit a l'efecte pel president de la Mancomunitat, i el Saló de Cent, a l'altra banda de la plaça de Sant Jaume.

Puig i Cadafalch era conscient de que la Conferència de la Societat de Nacions era un fet excepcional i una oportunitat única: seria l'hoste d'una trobada diplomàtica del màxim nivell, amb delegacions de quaranta-dos estats, funcionaris de la Societat de Nacions, premsa i experts internacionals; una oportunitat que va aprofitar per interactuar amb tots els que hi participaren

Puig i Cadafalch era conscient que es trobava davant d'un fet excepcional i d'una oportunitat única: seria l'hoste —durant sis setmanes— d'una trobada diplomàtica del màxim nivell, amb delegacions de quaranta-dos estats, funcionaris de la Societat de Nacions, premsa i experts internacionals; en total, més de tres-centes persones provinents d'arreu del món. Conscient d'aquest fet, Puig i Cadafalch no sols cedí el Palau de la Generalitat, adaptant-lo a les necessitats de la Societat de Nacions; també desplegà tot tipus d'atencions, en forma de visites, distribució de publicacions, presents, etc. A diferència de l'Ajuntament de Barcelona, que organitzà un gran banquet al Saló de Contractacions de la Llotja de Mar per tres-centes

persones, el president de la Mancomunitat organitzà, de manera sistemàtica —per mà del seu secretari Ramon Cunill— una sèrie d'àpats i reunions segurament menys lluïts, però amb la clara voluntat de poder interactuar amb cadascun dels gairebé dos-cents diplomàtics, experts i alts funcionaris que hi participaren. És més, organitzà visites dels delegats a alguns dels principals èxits de la Mancomunitat, com la seu de la Biblioteca de Catalunya i de l'Institut d'Estudis Catalans, al mateix Palau de la Generalitat, o a la Universitat Industrial. També oferí una excursió a Montserrat que fou molt celebrada pels delegats i durament criticada pels mitjans de premsa menys catalanistes de Barcelona.

Posteriorment, Puig i Cadafalch tindria en compte els contactes fets a Barcelona en diverses ocasions, ja fos per demanar el seu suport en missions tècniques de caire internacional organitzades per la Mancomunitat, o a l'hora de considerar com influir en certs debats de rellevància per Catalunya a la Societat de Nacions.

La Societat de Nacions, les minories nacionals i els debats de 1922

La fi de la Primera Guerra Mundial va comportar la desaparició dels imperis alemany, austrohongarès i otomà. Uns mesos abans també s'havia desmembrat l'Imperi rus, arran de la Revolució d'Octubre, estretament vinculada a la mateixa guerra. Això comportà la reordenació completa de les fronteres de l'Europa central i oriental, així com del Pròxim Orient i part del Mitjà, la creació d'un gran nombre de nous estats i canvis territorials substancials en estats ja sobirans abans de la guerra. És en aquest marc que la Societat de Nacions nasqué també amb uns mecanismes de protecció de les minories nacionals, sobretot per assegurar que eventuals friccions en aquest àmbit no fossin motiu de nous conflictes bèl·lics. Ara bé, aquests instruments no eren de caràcter universal; és a dir, no s'estenien a tots els països membres de la Societat de Nacions, només afectaven els països que havien sofert canvis territorials (inclosa la seva creació) arran de la Gran Guerra. A pesar de la seva limitació territorial i legal, aquesta nova realitat despertà un gran interès i debat en aquells països on la qüestió nacional era un tema punyent i políticament sensible, com ara Catalunya.

L'aplicació d'aquest sistema no fou exempt de polèmiques, i molts dels nous estats d'Europa central i oriental se sentien incòmodes davant el fet que, en una organització internacional com la Societat de Nacions, en la qual el principi d'igualtat jurídica era un dels seus pilars, només una part dels seus membres estiguessin subjectes a unes obligacions —respecte a les minories nacionals— que els altres no tenien cap necessitat de seguir. Així, el setembre de 1922, l'acadèmic britànic i delegat sud-africà a la Societat de Nacions, Gilbert Murray, presentà a l'Assemblea d'aquesta institució una proposta per generalitzar els tractats de minories a tots els membres d'aquest organisme, entre els quals es trobava Espanya. Els intensos debats posteriors no aconseguiren que això es fes realitat però, en canvi, s'acabà aprovant una resolució que, si bé no obligava cap estat, expressava la confiança que «els estats que no estan lligats amb la Societat per cap obligació legal respecte a les minories observaran, no obstant, en el tracte de les minories respectives, almenys el mateix grau de justícia i tolerància que és exigint pels tractats».

Tot això fou seguit amb passió des de Barcelona i amb preocupació des de Madrid, i queda reflectit en les peticions d'informació sobre el tema de Puig i Cadafalch a Joan Estelrich i les seves respostes. I si bé el resultat dels debats no tingué els efectes que esperaven, entre d'ells, intel·lectuals com Antoni Rovira i Virgili, sí que mostra la capacitat de Puig i Cadafalch no sols de seguir els grans debats internacionals que afectaven a Catalunya, sinó també la voluntat d'influir-hi.

La diàspora catalana: entre el reconeixement institucional i el radicalisme nacional

Un altre dels àmbits clau en l'acció exterior de Puig i Cadafalch és, sense dubte, la seva relació amb la diàspora catalana; en especial tot el món dels casals, centres, orfeons i altres tipus d'organitzacions dels catalans arreu del món —particularment a l'Amèrica Llatina— que precisament en els anys 1910 i 1920 estaven en plena eclosió. La diàspora catalana organitzada tenia en la Mancomunitat i en la seva presidència el referent institucional a Catalunya, i Puig i Cadafalch hi establí les confiança necessàries per tal que molts d'aquests centres esdevinguessin difusors de la tasca, així com de les publicacions de la Mancomunitat. És més, la documentació també visibilitza l'intens seguiment que des de l'exterior es feia de la política catalana i espanyola, i evidencia la radicalització creixent —des de la perspectiva nacional— de gran part de la diàspora, sobretot en els anys 1920 i en paral·lel a la proposta i fracàs de l'Estatut per l'Autonomia de 1919.

En aquest context pren un relleu especial la figura del periodista i advocat Antoni de Paula Aleu (1847-1926) qui, des de Buenos Aires i en estret contacte amb en Puig i Cadafalch, actuarà com a eix de difusió dels interessos del catalanisme polític i de la Mancomunitat a l'Amèrica del Sud. De fet, serà el mateix Aleu qui, en el marc del fracàs de la campanya autonomista, l'estiu de 1919 promourà la creació del Comitè d'Acció Catalana a Sud-Amèrica, un organisme amb voluntat de coordinar l'acció de la diàspora organitzada de setze centres de quatre països (Argentina, Xile, Uruguai i Paraguai) i tres «periòdics» que hi estaven vinculats. Mostra de la seva tasca, i de les dificultats que aquesta comportava és la següent cita literal d'una carta d'Aleu a Puig i Cadafalch del setembre de 1919 «...i si sabés V. quina tasca mes pesada es la d'infiltrar a n'aquesta gent lo que som, lo que volem, i a on anem ...»

Un altre dels àmbits clau en l'acció exterior de Puig i Cadafalch és la seva relació amb la diàspora catalana: una diversitat d'entitats, amb orientacions i matisos diversos, que s'encavalcaran entre ells en activitats i existència

París, per raons òbvies, serà un altre dels altres epicentres de la diàspora catalana amb una important diversitat d'entitats, amb orientacions i matisos diversos, que s'encavalcaran entre ells en activitats i existència, com ara el Centre Català, el Casal Català de París o el Comitè de París de la Lliga Nacional Catalana. A Nova York serà també hi trobarem un altre

dels nuclis d'activitat de la diàspora catalana organitzada. Tot i els coneguts precedents que evidencien una activa presència catalana en aquesta ciutat a finals del s. XIX, no serà fins al 1920 que es constituirà el Centre Nacionalista Català de Nova York i ho comunicarà de manera immediata al president Puig i Cadafalch. Una institució que aviat serà complementada pel Comitè Cultural Català de New York.

Les relacions amb la Santa Seu: de la Nunciatura a l'elecció de Pius XI

Les relacions entre les autoritats catalanes i la Nunciatura Apostòlica (l'ambaixada de la Santa Seu a Madrid) no foren mai fàcils, tampoc durant el mandat de Puig i Cadafalch a la Mancomunitat, especialment pel que fa a la «qüestió catalana». Això fou especialment visible en els que es coneixen com a Incidents del Corpus de Barcelona de 1919.

El 22 de gener de 1922 moria al Palau Apostòlic del Vaticà, a causa de les complicacions derivades de la grip, el *papa de la pau*, Benet XV. A partir d'aquell moment s'activà el secular mecanisme del Conclau per a l'elecció del nou papa. Vidal i Barraquer, arquebisbe de Tarragona i cardenal des de feia poc més d'un any, hi participà.

El 6 de febrer fou elegit el nou papa, el cardenal de Milà Achille Ratti, qui prengué el nom de Pius XI. Des de Roma, el cardenal Vidal i Barraquer donà instruccions perquè Puig i Cadafalch en fos informat de manera immediata. Aquella elecció no era un fet menor, i és que Ratti, abans de cardenal, havia estat prefecte de la Biblioteca Ambrosiana (Milà) i posteriorment de la Vaticana, on havia rebut i tractat diversos estudiosos catalans, principalment especialistes en cerca de manuscrits lul·lians.

Puig i Cadafalch feu diverses gestions per fer arribar el seu missatge al nou papa. Finalment, i després d'uns fracassos inicials, aconseguí el seu objectiu. Així, el 16 d'octubre del 1922, el secretari d'Estat de la Santa Seu, el cardenal Gasparri, transmetia al president de la Mancomunitat una carta per indicació de Pius XI que pot ser considerada com la principal prova d'estima d'un pontifex del s. XX a Catalunya. Home de lletres, recordava el suport que ell havia donat en els seus moments als estudiosos catalans: «quan essent Prefecte de l'Ambrosiana de Milà, i més endavant de la Vaticana, va ajudar-los en tanta de manera en l'àrdua recerca dels codis lul·lians, en la tasca de compulsar i desxifrar vells documents i antics diplomes, als quals es déu el resultat verament meravellós de veure com sorgia més tard aquell magnífic monument de la literatura medieval catalana *Codex prínceps del Llibre de la Contemplació*».

Indicava, també, en el nom del sant pare que: «es complau en refermar una vegada més la seva especial benvolença envers la forta i estimada terra de Catalunya. I ho fa amb la més dolça esperança que aqueixa terra nobilíssima, tot enfortint-se cada dia més amb noves i admirables proves d'activitat i de fervor en les conquestes de la intel·ligència i de l'esperit, no es desviarà un sol instant de les glorioses tradicions del seu passat...».

El repte de la institucionalització: Joan Estelrich, Expansió Catalana i la propostes d'Oficines de Relacions Exteriors

El 1919 Puig i Cadafalch era reelegit president de la Mancomunitat. En el seu discurs del 12 de setembre de presa de possessió davant dels diputats de la Mancomunitat, feu un desplegament programàtic i anuncià, entre altres propostes, la voluntat de crear dos nous organismes de la Mancomunitat: la Institució de Propaganda de Catalunya i la Institució de Política Social, aquesta darrera per confrontar la greu crisi i la guerra social que vivia el país.

L'excepcionalitat de la proposta de la Institució de Propaganda rau en el fet que es tracta del primer projecte de creació d'un instrument d'acció exterior propi de les institucions de govern catalanes contemporànies. En paraules del propi Puig i Cadafalch: «No cal dir la transcendència d'ésser coneguts del món: cal només veure els esforços fets pels pobles que ara han recobrat llur autonomia, i pensar les conseqüències per al nostre comerç material i espiritual. Conèixer i ésser coneguts! Veus aquí una tasca a fer .»

En paral·lel, i quasi per aquelles mateixes dates, Joan Estelrich —l'intel·lectual, futur col·laborador de Cambó, d'origen mallorquí i resident a Barcelona— desenvolupava la seva proposta d'Expansió Catalana, organisme paradoxalment similar a la proposta feta per Puig i Cadafalch. Així, en algun moment de 1920, Estelrich també feu arribar —desconeixem si per iniciativa pròpia o per petició de Puig i Cadafalch— un sorprenent projecte d'Oficines de Relacions Exteriors que destaca per la seva modernitat.

En cap cas s'acabaria constituint la Institució, ni es crearien les esmentades Oficines. El que sí que es desenvoluparia seria, per una banda, una línia sostinguda i continuada d'acció exterior per part de la presidència de Puig i Cadafalch a la Mancomunitat, i, per l'altra i en paral·lel, el desplegament d'Expansió Catalana per part d'Estelrich.

Aquest article és resultat de la conferència duta a terme per Manuel Manonelles i Tarragó el dia 31 de març de 2022 a l'auditori de l'Arxiu Nacional de Catalunya en el marc de les conferències dins del Cicle Catalunya i la Societat de Nacions organitzades pel Centre d'Estudis de Temes Contemporanis. Però respon igualment al procés preparatori de l'exposició "CONÈIXER I ÉSSER CONEGUTS: Josep Puig i Cadafalch i els orígens d'un diplomàcia de la Catalunya autònoma (1917-23)" que es durà a terme a la seu de l'Arxiu Nacional, a Sant Cugat del Vallès, del setembre al desembre de 2022, i de la que també n'és el comissari Manuel Manonelles.

Manuel Manonelles i Tarragó

Manuel Manonelles i Tarragó és exdirector del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis (CETC). Des de l'any 2013, és professor associat de Relacions Internacionals a Blanquerna - Universitat Ramon Llull, i ha col·laborat amb el Centre de Drets Humans de la Universitat de Pàdua (Itàlia). Anteriorment, havia sigut assessor de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, delegat del Govern de la Generalitat a Suïssa i davant els Organismes Internacionals, i director general d'Afers Multilaterals i Europeus. Llicenciat en Ciències Polítiques per la Universitat Autònoma de Barcelona, té el Màster Europeu en Drets Humans i Democratització de l'European Inter-University Centre for Human Rights and Democratization. Té una àmplia experiència dins del sector diplomàtic i governamental. Durant dos anys, va ser assessor especial del grup d'alt nivell de Nacions Unides per a l'Aliança de Civilitzacions i ha participat en diverses cimeres, fòrums i processos en l'àmbit de les Nacions Unides i altres organitzacions internacionals com el Consell d'Europa. També va dirigir la Fundació Cultura de pau i la Fundació UBUNTU, i ha estat Observador i Supervisor Electoral Internacional de l'OSCE en diverses ocasions.